

Spår efter Gistad gamla kyrka

- elkabelschakt på kyrkogården

Gistad kyrkogård

Gistad prästgård 2:1

Gistad socken

Linköpings kommun

Östergötlands län

Linnéa Hernqvist

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet	Gistad Prästgård 2:1
Socken/stad	Gistad
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningar	-
Fastighetskartans blad	647 55 50 och 648 55 00
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Höjdsystem	RH 2000
Mätteknik	RTK-GPS/manuell
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Lst beslut	2021-09-07
Lst dnr	431-9424-2021
Lst handläggare	Helena Hulth
ÖLM dnr	0047/21
ÖLM projektnr	001825
Undersöknings-id	202101157
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Åkerbo församling
Projektledare	Linnéa Hernqvist
Biträdande projektledare	-
Personal	-
Rapportansvarig	Linnéa Hernqvist
Fältarbete	2021-09-22
Totalt undersöktes	50 löpmeter
ÖM intrasisnr	-
Foto	Ja
Fynd	Nej
Analys	-
Grafik	Linnéa Hernqvist
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Spår efter Gistad gamla kyrka

- elkabelschakt på kyrkogården

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Bakgrund	4
Syfte	5
Metod och dokumentation	5
Undersökningsresultat	5
Referenser	7
Bilaga 1. Ritningar	8

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

September 2021 genomförde Östergötlands museum en schaktningsövervakning vid Gistad kyrka i Linköpings kommun med anledning av ledningsschaktning på kyrkogården.

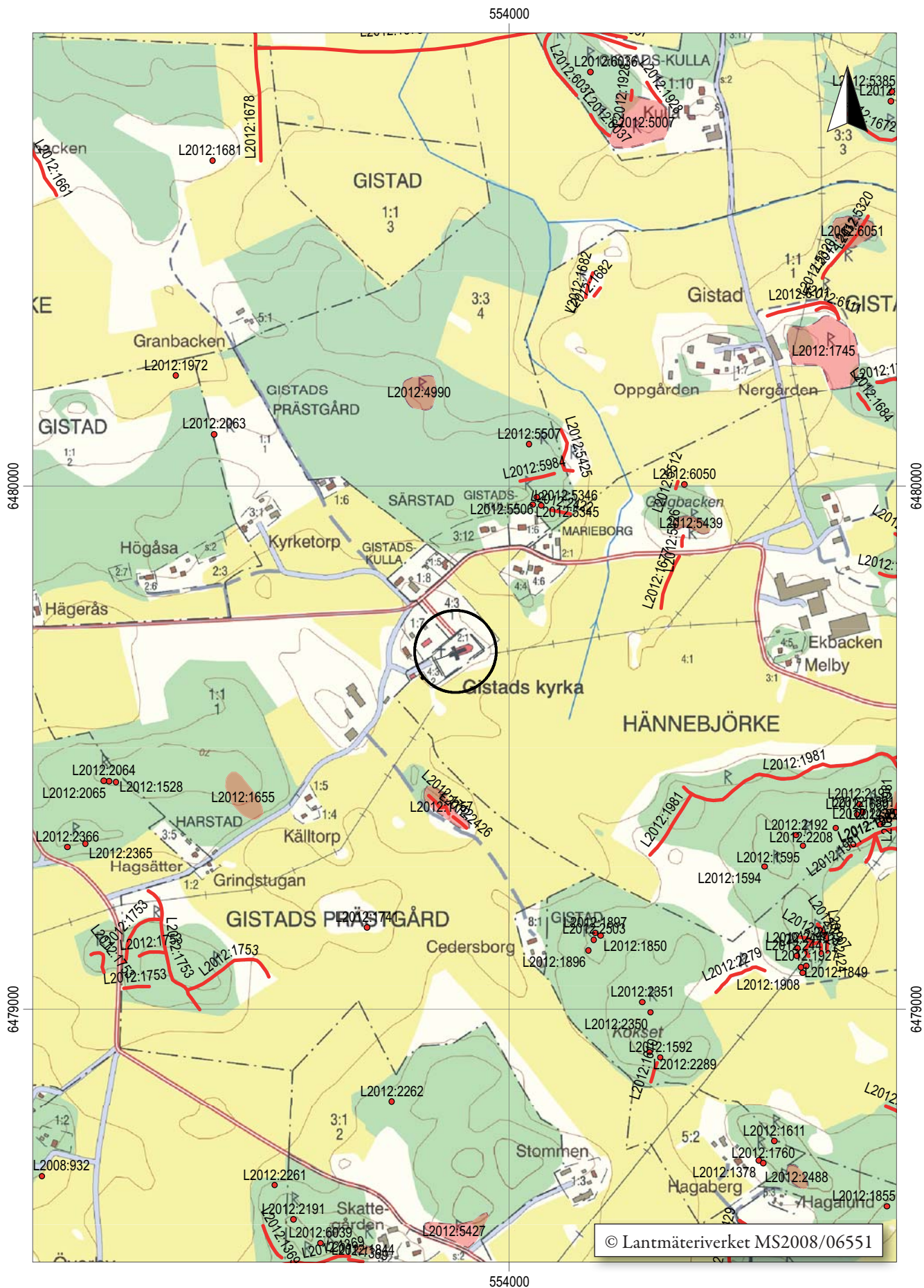
När nuvarande kyrka byggdes på 1860-talet revs den medeltida stenkyrkan från 1100-talet, vars utbredning inte är klarlagd.

Undersökt schaktsträcka var 50 m lång och en halvmeter djup. Schakten öppnades upp vid kyrktornets norra vägg och löpte genom den västra delen av kyrkogården.

Det visade sig att den äldre marknivån – belägen på 0,40 m djup under kyrkogårdsgruset – blivit utfylld med lager av sand och sten blandat med raseringsmassor av tegel, murbruk och grundstenar från den rivna kyrkan i samband med ombyggnationen på 1860-talet.

Linnéa Hernqvist
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Den 22 september 2021 genomförde Östergötlands museum en schaktningsövervakning på Gistad kyrkogård i Vist socken, Linköpings kommun, Östergötlands län.

Åkerbo församling planerade att anlägga en ny vattenledning mellan prästgården och Gistad kyrka, men planerna kom att ändras när det blev känt att en befintlig vattenledning kunde nyttjas. Istället grävdes ett grundare schakt för elkabel och ingreppet vid kyrkan blev mindre än planerat.

Undersökningen genomfördes efter beslut och på uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland. Kostnadsansvarig var Åkerbo församling. Projektledare och rapportansvarig var Linnéa Hernqvist.

Bakgrund

Gistad kyrka är belägen i ett fornlämningsrikt område med gravfält,stensättningar och stensträngar på impediment i det omgivande odlingslandskapet.

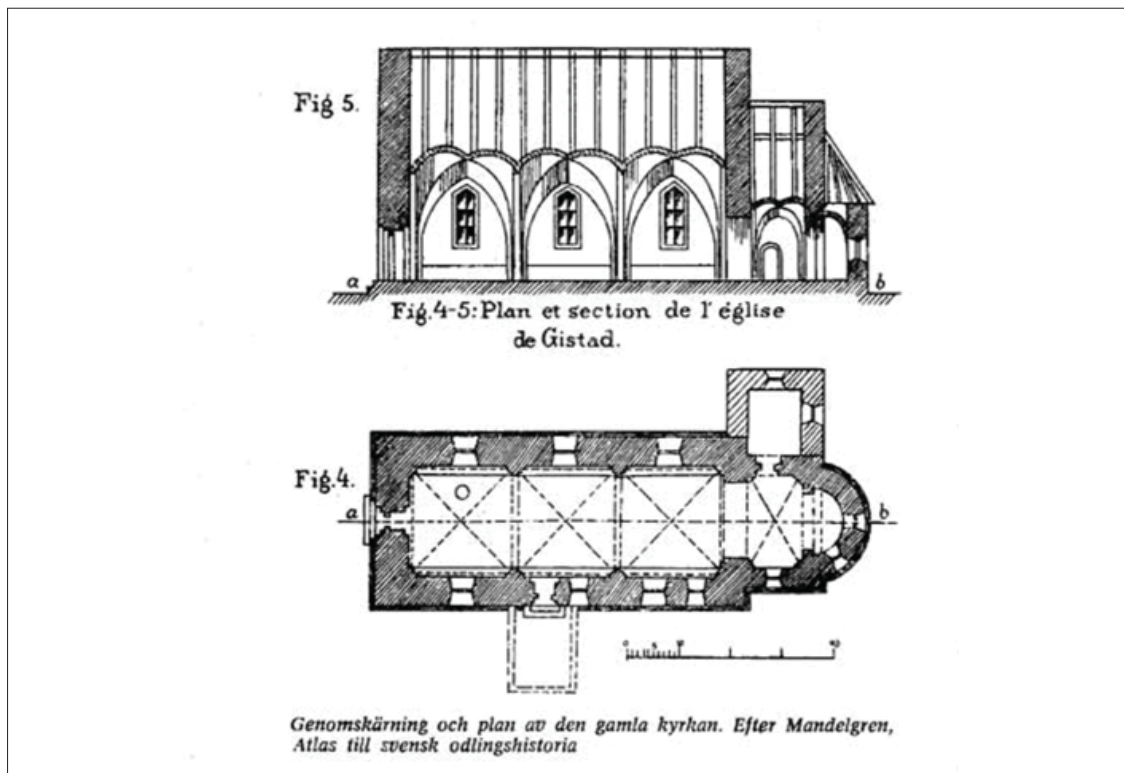
Socknen omnämns år 1337 som Gislestad. Den första kända kyrkan på platsen uppfördes under 1100-talet av kalksten med rektangulärt långhus och smalare kor med absid. Under hög- eller senmedeltid byggs en sakristia av sten och ett timrat vapenhus. En klockstapel uppförs på kyrkogården 1687 - 89. Den gamla kyrkan revs år 1861 och låg sannolikt på samma plats som den nuvarande kyrkan som uppfördes åren 1863 - 1864 (Kbi 2003).

Antikvitetsintendent Pehr Arvid Säve, som besökte Gistad när kyrkan revs, har beskrivit att det hittades en runsten inmurad i den gamla kyrkans grundmur. Stenen var 2,66 m lång och 0,88 m bred och hade en fragmentariskt bevarad runslinga som nedtecknades. Erik Brate har senare översatt inskriften utifrån Säves teckning till "Ger reste stenen... efter" (Ög 169). Efter att stenen hittades ska den enligt uppgift ha slagits sönder i bitar och byggts in i den nya kyrkans grundmur till tornet (Brate 1911-1919).

En odaterad karta, sannolikt från slutet av 1600-talet, visar en kyrkogård med i stort sett samma utbredning som idag (figur 3).

Figur 3. Arealavmätning (odaterad konceptkarta) sannolikt från slutet av 1600-talet med platsen för kyrkan inringad.

Figur 4. Gistad medeltida kyrka. Efter Mandelgrens Atlas till svensk odlingshistoria.

Syfte

Syftet med undersökningen var att, i första hand, undvika att lämningar skadades men om detta inte var möjligt, skulle framkomna lämningar undersökas och om möjligt dateras.

Inför undersökningen uppmärksammades att kyrkans långa byggnadshistoria kunde innebära att såväl äldre murverk som övertäckta gravmonument kunde komma att beröras av arbetet. Eventuellt kunde äldre lämningar efter kyrkogårdsmuren påträffas under mark där schaktet passerar in genom grindöppningen.

Metod och dokumentation

Inmätningen har skett digitalt med RTK-GPS med undantag vid kyrkobyggnaden som mätts in manuellt och digitaliserats i efterhand. Schakten beskrevs och två stapelprofiler har upprättats över schaktkanterna. Omrört skelettmaterial som framkom återdeponerades i schakten. Arbetet fotodokumenterades och dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Undersökningsresultat

Undersökt schaktsträcka var 50 m lång, 0,60 m bred (vid kyrkan 1,20 m bred) och 0,50 m djup. Schaktet öppnades vid kyrkans norra vägg, vidare över grusgången i västra delen av kyrkogården och ut genom grindöppningen ett par meter utanför kyrkogården. Utanför kyrkogårdsmuren grävdes schaktet i ett befintligt brunnschakt.

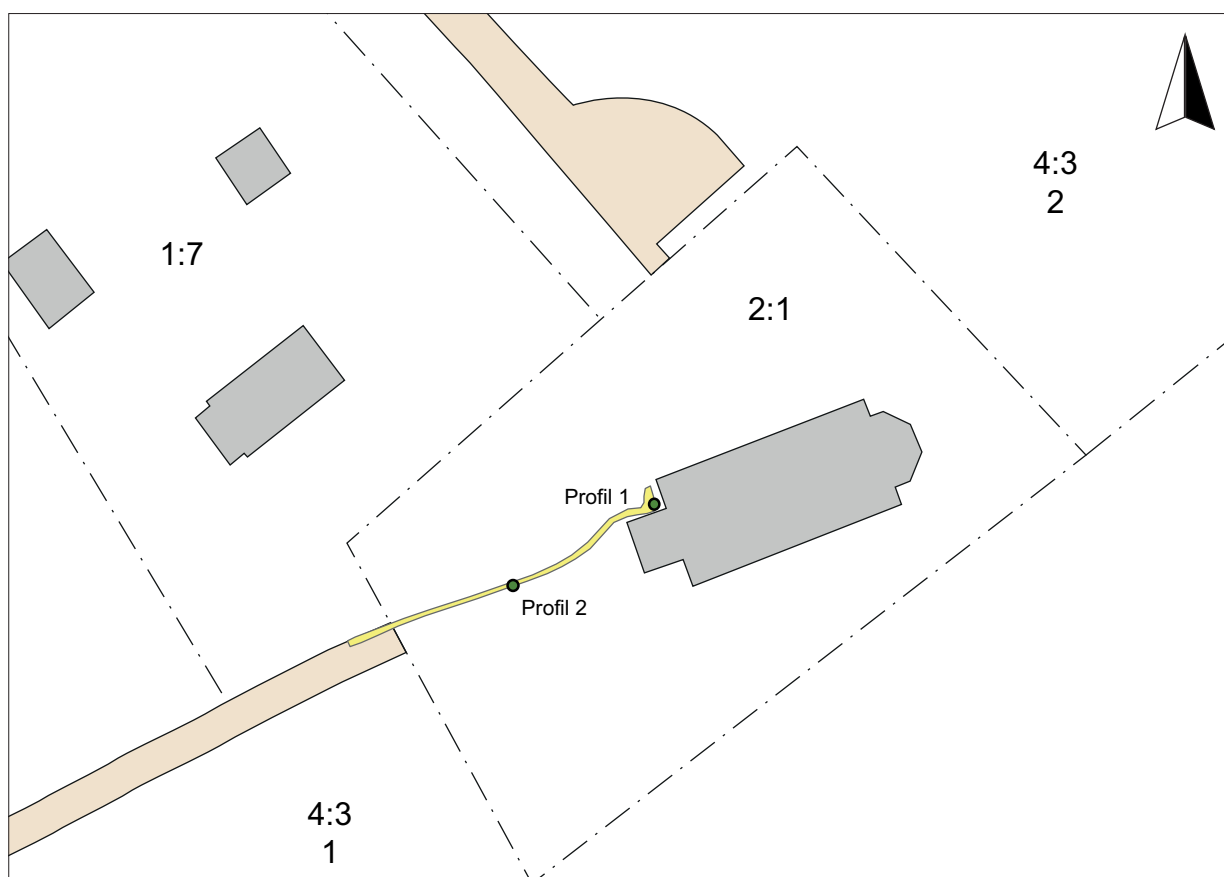
Inom kyrkogården, från östra änden av schaktet till ca 10 m väster om kyrkan, syntes två skikt med påförda fyllnadsmassor ned till ett djup om 0,40 m under kyrkogårdsgruset (Profil 1). Massorna bestod av småsten till block, grus och sand blandat med raseringsmassor av tegel, nedbrutet kalkbruk, ett par tillhuggna grundstenar i granit, kalksten, enstaka spik och slagg. Byggnadsmaterialet kommer från den medeltida kyrkan som revs inför att nuvarande kyrka byggdes under 1860-talet och som använts tillsammans med sten och sand för markutfyllnad för att höja upp ytan vid samma tid.

I resterande del av schaktet fortsatte fyllnadslagren men med ett närmast obefintligt inslag av större stenar och raseringsmassor (profil 2). Därunder låg den äldre marknivån på kyrkogården som motsvarades av ett homogent brunt matjordslager som gick att följa genom hela schaktsträckan. Lagret fortsatte under schaktbotten.

I samtliga lager framkom enstaka omrörda ben. Inga bevarade murverk eller gravmonument påträffades vid schaktningen. Att raseringsmassorna från den gamla kyrkan låg koncentrerat i schakten närmast kyrkobyggnaden kan tolkas som en indikation på att kyrkan legat på samma plats som nuvarande.

Figur 5. Kyrkan från VSV. Foto: Linnéa Hernqvist, ÖM.

Figur 6. Schaktplan. Skala 1:1000.

Figur 7. Profil 2. Foto: Linnéa Hernqvist, ÖM.

Referenser

Brate, Erik (red.) (1911-1918). *Sveriges runinskrifter Bd 2 Östergötlands runinskrifter*. Stockholm: Almqvist & Wiksell international.

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift 2003 (Kyrkobyggnadsinventeringen). Gistad kyrka, Gistad socken, Linköpings kommun, Linköpings stift, Östergötlands län. Östergötlands länsmuseum .

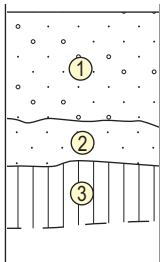
Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering 2005. Gistad kyrkogård, Gistad församling, Linköpings kommun, Linköpings stift, Östergötlands län. Östergötlands länsmuseum.

Lantmäteriakter

LMS. Akt: 05-gis-4. Arealavmätning, odat.

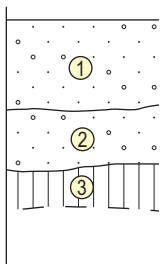
Bilaga 1. Ritningar

Profil 1
mot Ö

1. Domineras av sten; småsten till block, ca 0,70 m. Ett par tillhuggna. Rikligt med tegelbitar, tegelstenar och nedbrutet kalkbruk och gulbrun sand.
2. Gråbrun heterogen sand med kol, kalkbruk och småsten.
3. Brun fet siltig sand, matjord. Homogen. Enstaka träfragment.

Profil 2
mot S

1. Gulbrun sand, grus och sten, upp till 0,10 m st.
2. Brun/gulbrun sand, grus och småsten.
3. Som L3, profil 1 men utan träfragment.

Gistad prästgård 2:1
Gistad socken
Linköpings kommun, Ög
RAÄ -
Profiliriting 1
Skala 1:20
Dnr 0047/21
2021-09-22 Linnéa Hernqvist
Renritning Johan Levin

September 2021 genomförde Östergötlands museum en schaktningsövervakning vid Gistad kyrka i Linköpings kommun med anledning av ledningsschaktning på kyrkogården.

När nuvarande kyrka byggdes på 1860-talet revs den medeltida stenkyrkan från 1100-talet, vars utbredning inte är klarlagd.

Undersökt schaktsträcka var 50 m lång och en halvmeter djup. Schakten öppnades upp vid kyrktornets norra vägg och löpte genom den västra delen av kyrkogården.

Det visade sig att den äldre marknivån – belägen på 0,40 m djup under kyrkogårdsgruset – blivit utfylld med lager av sand och sten blandat med raseringsmassor av tegel, murbruk och grundstenar från den rivna kyrkan i samband med ombyggnationen på 1860-talet.

ISSN 1403-9273

Rapport 2022:17